

The background is a light olive green. It is populated with numerous black and white images of tree stumps of various sizes, scattered across the frame. In the center-right, there is a large, dark, irregular shape representing a fire. Within this fire, a tracked vehicle, possibly a bulldozer or a similar heavy machinery, is shown in silhouette. Bright orange and yellow flames are visible at the base of the vehicle. Two white butterfly silhouettes are positioned within the dark area of the fire, one near the top and one near the bottom. The title 'mengeleho zoo' is printed in a bold, orange, sans-serif font, with 'mengeleho' on the top line and 'zoo' on the bottom line, both centered horizontally.

mengeleho zoo

Gert Nygårdshaug

premedia

premedia

Gert Nygårdshaug

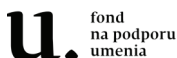
mengeleho

ZOO

Z nórciny preložila
Zuzana Demjánová

premedia

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

This translation has been published with the financial support of NORLA

Gert Nygårdshaug: Mengeleho Zoo
Prvé vydanie

Copyright © Gert Nygårdshaug
First published by Cappelen Damm, 1989
Slovak edition published in arrangement with Immaterial Agents in
conjunction with Livia Stoia Literary Agency
Translation © Zuzana Demjánová, 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia
ISBN 978-80-8242-161-6

Obsah

Biela ako dužina kokosového orecha	7
Čierny dym z kruhu ohnivého muža	52
Dom pri mori	97
Revolúcia je trpezlivá ako kaktus	131
Myšlienky v tieni platana	170
Nektár z červených kvetov	207
Modrý morpho letí nahor	244
Tetrapódy	276
Zelená radosť Matky Gaie	312
Krypta kúziel a čarov	340

Myslím na tie podivuhodné dni hlboko vo venezuelských a brazílskych dažďových pralesoch. Na canaimského Indiána Thomasa, ktorý pri večernom táboráku, keď už sme vytiahli na breh pirogu, potichu rozprával tie najneuveriteľnejšie príbehy. Príbehy o *selve*, veľkej džungli, ktorej teraz hrozí vyhľadanie.

Spomínam si na rozhovory nad pohárikom rumu v bare Stalingrad v chudobnom pobrežnom meste Cumana. Tu ešte stále kolovali rôzne teórie o tom, čo sa stalo s legendárnym anglickým kapitánom *Percym Fawcettom*, ktorý pred vyše päťdesiatimi rokmi bez stopy zmizol v džungli južne od rieky Xingu pri pátraní po starobylých kultúrach. Fawcett pomenoval vyše sto pôvodných indiánskych kmeňov. Dnes z nich ostalo ani nie desať.

Násilie páchané na dažďovom pralese a jeho obyvateľoch je neuveriteľné. Žiaden román nedokáže sprostredkovať realitu, lebo tá je oveľa horšia. A sotva si dokážeme predstaviť všetky jeho dôsledky.

Rád by som upozornil na to, že v tejto knihe vedome miešam portugálčinu a španielčinu s výrazmi pôvodných kmeňov. Nechcel som sa totiž zamerať len na jednu konkrétnu krajinu alebo oblasť v tej časti sveta, kde sa odohráva značná časť deja. V románe sú použité skutočné mená zvierat a rastlín.

Straumen, 22. november 1988
Gert Nygårdshaug

Biela ako dužina kokosového orecha

Magnóliový vrch na juhovýchod od dediny sa v lúčoch zapadajúceho večerného slnka sfarbil do zlatozelena a mierny, vlhký, takmer neznateľný vánok prinášal horkastú vôňu *canforeira*, gáfrovníkov. Hore, uprostred všetkej tej zelene sa týčili rozkvitnuté žakarandy, ktoré sa podobali na porcelánovomodré majáky. Vábili všetky vtáky od kondorov a kolibríkov až po tukany so zvedavými zobákmi.

Po hojnom, prudkom popoludňajšom lejaku vzlietol zo svojho úkrytu roj citrónovožltých motýľov *statiras* a zamieril k dedine, prilákala ich prenikavá vôňa kvetov a zeleniny na trhovisku. Bolo horúco a z džungle stúpala para.

„Zmizni, ty lotor jeden, inak privolám z lesa všetkých obojských a kajiminských duchov, aby ti v noci zaliezli pod deku a vhrýzli ti do tela jed!“ Starý, chudý predavač kokosových orechov sa zahnal otrhaným klobúkom po bosom, sporo odetom chlapčati, ktoré sa zvonivo, huncútsky rozosmialo a bleskurýchlo odskočilo.

Mino Aquiles Portuguesa sa ukryl za kmeň obrovského platanu. Mal šesť rokov a vypadli mu už takmer všetky mliečne zuby. Predavač kokosov mu vôbec nenaháňal strach. Deti sa starého Eusebia nebáli, hoci sa najviac zaháňal a najhlasnejšie vykrikoval, len čo sa nejaký chlapec priblížil k jeho káricku. Vedeli, že Eusebio má láskavé srdce. Neraz sa stalo, že od neho dostali celý, nenačatý orech. Len hŕstka trhovníkov dávala chudobným chlapcom celé orechy.

„Minolito! Pod' sem! Niečo sme našli!“ To už naňho kričal jeho kamarát Lucás.

Mino sa rozbehol spoza platana ku kope starých debničiek od zeleniny, ktoré sa vršili v rohu trhoviska. Lucás, Pèpe a Armando štuchali papekom do debničky so zhnitými, hnedastými kapustnými listami. Mino do nej nakukol.

„*Sapito*,“ povedal. „Malá biela ropucha! Pozrite, pokúša sa schovať v kapuste. Neubližuj jej, Armando!“

Desaťročný, a teda takmer dospelý Armando odhodil papek. Vylovil z vrecka špagát a na jeho konci zručne uviazal slučku.

„Teraz ju takto zavesíme, postrašíme predavačov a oni utečú od vozíkov. Poviem im, že je jedovatá. Dedko sa raz takejto ropuchy dotkol a skoro zomrel.“ Armando spúšťal slučku opatrne k hlave živočícha a potom ňou prudko mykol.

Lucás, Pèpe a Mino vydesene zaspätkovali. Ropucha sa na špagátiku pohojdávala a vzpínala, šklbala dlhými zadnými nohami a sklovité oči sa jej zastreli matnou blanou. Armando sa zachvieval od radosti, bujaro sa smial a držal si ju čo najďalej od tela. Náhle sa však ropucha prudko mykla a capla mu do holého stehna. Zvrieskol, pustil ju a ona odsákala pod debničky a zmizla chlapcom z dohľadu.

Na Armandovej nohe sa objavil krikľavočervený flak, akoby sa popfhlil na kriku *mujare*. Lucás, Pèpe a Mino ho sledovali s vyvalenými očami, čakali, že z neho začne každú chvíľu stúpať dym a para, že sa mu po stehne rozšíri škvrna nahor až k slabinám a odtiaľ na brucho a hrudník, že Armando bude čoskoro vrieť a bublať ako ružové prasa v kotlíku nad ohniskom a potom umrie.

Všetci vedeli, že biele *sapos* sú nebezpečné.

Ale flak sa nezváčšoval a Armando nepobledol. Zakrátko sa mu do líc vrátila farba a do očí vzdor.

„Doriti,“ povedal a kopol do debničiek, pod ktorými zmizla ropucha. „Doriti. Idem k studni a umyjem si to. Potom pôjdem pohľadať nejaké veľké, hrubé kokosové šupy a odnesiem ich domov Mame Esmeralde.“ Prebehol pomedzi predavačov zeleniny ako víchor a zmizol za platanom. Pèpe utekal za ním.

„V noci určite umrie,“ povedal Lucás. Šesťroční chlapci sa na seba pozreli a vážne pokývali hlavami.

Mino sa obozretne blížil k okraju lesa. Bosé nohy sa mu zabárali hlboko do hnedočervenej zeminy, kam sa páter Macondo márne pokúšal zasadiť kolokázie. Zvädnuté kríky sa porazenecky skláňali k neúrodnému bahnu, ktoré sa dalo len sotva nazvať pôdou. Džungľa obkolesovala dedinu a medzi ňou a kúskom zeme, ktorý bolo možné obrábať, sa tiahol pás smradľavého močariska. Ale páter Macondo sa nevzdával, sadil a sadil.

Mino zastal a zodvihol konár, ktorý sa odlomil z jedného obrovského stromu. Presne taký potreboval, mal tvar písmena Y. Zručne natiahol na hroty ypsilonu vrečko ušité z moskytiéry, dlhý obdĺžnik s otvorom na jednom konci – a hľa! Mal dokonalú sieťku na motýle. Práve tu, celkom na okraji džungle, sa zdržiavali najkrajšie *mariposas*, motýle.

Otec mu povedal, že dnes potrebuje dva veľké, modré *morphos*.

Minovi zišla na um ropucha, ktorá poprhnila Armanda. Určite už leží doma v horúčkach. Dával si pozor, kam stúpa, lebo v hnedom bahne sa mohli ukrývať ďalšie biele ropuchy.

Tamto preletel veľký oranžovožltý *argante* a sadol si na zvädnutý krík kolokázie! Mino poznal po mene väčšinu motýľov, ktoré žili v džungli, otec ho naučil všetko, čo bolo napísané vo veľkej knihe o motýľoch. Opatrne sa zakrádal ku kríku, držiac pred sebou sieťku, naraz ňou rýchlo mávol a chytil ho. Drobnými prstami znalecky stlačil motýliu hrud', nie silno, aby ju nepoškodil, no dostatočne pevne na to, aby živočícha omráčil. Z vrečka vylovil malú plechovku s chumáčikom vaty namočenej do éteru a rýchlo ho do nej vložil. Tam motýľ uhynul.

Mino vyrážal so sieťkou do džungle a cítil sa ako lovec. *Bol* veľký lovec. Keď pre svojho otca lovil motýle, nedovolil kamarátom, aby ho sprevádzali. Vo vrečku nosil smrtonosnú zbraň: plechovku s jedovatým plynom. Pred každým lovom vykonali s otcom tajný rituál. „Minolito,“ povedal jeho otec a potom nasledovalo ťažké slovo: „*Etylacetát*.“ Mino musel to slovo zo-

pakovať a obaja pokývali hlavou. Otec sa vykradol do kúpeľne tak, aby si to nevšimla mama, z vrchnej zásuvky bielizníka vybral vatú, kúsok z nej odtrhol, znova na seba kývli a Mino vykročil za otcom do kôlne. Za trámom, tak vysoko pod stropom, že sa otec musel postaviť na debničku, stála fľaška. Fľaška s *kvapkami smrti*. Otec do nej namočil chumáčik vaty a rýchlo ho vložil do Minovej plechovky. Ešte dlhé hodiny mal silu zabíjať.

Mino sa už blížil k prvým stromom. Pozorne sa porozhliadal. Ak mal nájsť morphov, musel zísť do džungle. Tam tie pekné oceľovomodré nebeské motýle žili. Chytiť ich bolo ťažké. Zvyčajne lietali vysoko, privysoko na to, aby ich Mino dočiahol sieťkou. Ale niekedy sa spustili na čistinky a sadli si na zem. Musel sa k nim približovať nanajvýš opatrne.

Mino vedel, že je vhodný čas na chytenie morphov. Bolo neskoré popoludnie, o hodinu sa malo zotmieť a práve vtedy sa zniesli z korún stromov ako jagavé modré vločky a posadali si na zem. Otec dostával za morpha desaťkrát toľko ako za motýľa *statira* alebo *argante*.

Džungľa bola tichá a vlhká. Šliapal po zvädnutých listoch, z ktorých stúpala para, a podchvíľou pred ním vydesene unikala drobná zver, žabky a medenkovozelelé leguány. Mino mal džungľu rád. Pod vysokými stromami bolo dusno a šero, no on sa napriek tomu nebál. Zachádzal len tak hlboko, dokým k nemu doliehal hluk a výkriky z dediny.

Bol síce malý, no bol *veľký* lovec. Ako Obojovia a Kajimiovia pred päťdesiatimi rokmi. Armando mu povedal, že si namáčali šípy do jedu. *On* mal vo vrecku jedovatý plyn. Keby mal dostatočne veľkú plechovku, tak by určite dokázal uloviť aj *cerrillos*, prasce pekari a *armadillos*, pásavce. No tie žili hlboko v džungli.

Mino chytil jedného morpha, potom druhého. A tesne pred zotmením chytil dokonca ešte aj tretieho. Boli väčšie než Minova dľaň a sotva sa mu zmestili do plechovky – napriek tomu, že im poskladal krídla. Otec ho pochváli, aký je veľký lovec.

Poskakoval a bežal cez bahno, na biele ropuchy celkom zabudol. Prekľučkoval cez rajčinový záhon seňora Gomera a pre-

skočil husté maniokové kriky seňory Serratovej. Už bol takmer pri platane, kde si schoval uzlíček s kokosovými šupami, ktoré popoludní pozbieral okolo vozíkov trhovníkov. Vtom si všimol Mamu Esmeraldu, ako mieri k trhovisku, vzlyká a máva kusom čiernej látky.

Vtedy si Mino uvedomil, že Armando je mŕtvy.

Páter Macondo zodvihol lopatu a nasypal trochu hrdzavohnej hliny na truhlu s Armandovým telom, ktorá ležala hlboko v jame, no ešte predtým povedal:

„Malé srdcia, ktoré náhle zmeraveli, pred Bohom naďalej tlčú. V nebi budú biť a krv, čo nimi prúdi, bude klokotať šťastím ako priezračná bystrina pod horským úbočím. Armando teraz žije vo veľkých sálach nebeského kráľovstva. Neplače sa tam, nikto netrie biedu. Hlad sa nezadrapuje do brušiek detí ako pažravý ocelot. Armando sa môže zhora vľúdne usmievať na nás, biednych peónov, ktorí obrábajú neúrodnú zem. Ale aj náš čas príde.“

Mino pevne zvieral otcovu ruku a myslel na zvädnuté kolokázie pátra Maconda. Potom mu zišlo na um, že tak hlboko v zemi, ako je teraz Armando, určite nie sú mravce a ani chrobáky. Striaslo ho a spomenul si na bielu ropuchu.

„Ocko,“ zašepkal, „sú ropuchy jedovatejšie než etylacetát?“

„Pst,“ povedal Sebastian Portuguesa a opatrne synovi prekryl ústa dlaňou.

Kňaz vhodil do hrobu za hrst' hliny a Mama Esmeralda sa rozvzlykala. Bola to Armandova babička. Nikto z dediny nevedel, kto alebo kde sú Armandovi rodičia.

Keď sa pohreb chýlil ku koncu, Mino si všimol roj šarlátových ibisov, ktoré leteli k veľkej rieke. Lekár povedal, že jed z ropuchy nebol až taký nebezpečný, Armandovi vraj prestalo biť srdce preto, lebo sa v hĺbke duše nesmierne bál. Tak sa bál, až sa mu zastavilo srdce a prestala mu prúdiť krv.

„Ocko, prečo nemajú motýle krv? Znamená to, že nemajú ani srdce?“ Keď sa pomaly vliekli po tieni pod voňavými škori-

covníkmi, ktoré obkolesovali cintorín a malý kostolík s dvomi bielymi vežami, ešte stále stískal otcovu ruku.

Ich dom nebol veľký a stál na kraji dediny pri jarku. Jeho hladina sa takmer nikdy nehýbala, okrem obdobia dažďov, keď sa vylial z koryta a doplazil sa skoro až k prahu seňory Serratovej, ich najbližšej susedky. Minov dedko ho postavil z ílu, slamy a brvien a strechu mal z hrdzavého vlnitého plechu. Bol to jeden z najkrajších domov v dedine, lebo Sebastian Portuguesa si kúpil aspoň dvakrát do roka vápno a farbu vo *vende* seňora Riveru, mama pozväzovala vlákna *tarapo* do malých a veľkých štetcov a potom sa celá rodina pustila do natierania, pričom si spievali Bolívarove balady s improvizovanými textami. Minov najmladší brat Teofilo im nepomáhal, bol ešte príliš malý, a tak ho radšej priviazali k vešiaku, aby neprevrhol vedierka s vápnom alebo sa z nich nepokúšal napiť. Mama Amanthea, jeho štvorročný brat Sefrino a Minova dvojička Ana Maria sa s chuťou zapájali do práce. Mama však nespievala. Amanthea Portuguesa už vyše roka nevydala ani len hláska.

Sebastian Portuguesa sa živil tým, že preparoval a predával motýle. Mal známeho v okresnom meste, ktoré ležalo dvesto kilometrov po prúde veľkej rieky, a každý týždeň mu posielal autobusom balíček. Najkrajšie motýle vkladal do umelohmotných škatuliek od sladkostí, ktoré dostal vo *vende* seňora Riveru. Dokonalé stvorenia, ktoré žiarili neuveriteľnými farbami a vzormi. Otec hovoril motýľom *anjeli džungle*. Neplatili mu za ne najhoršie, a keď Ana Maria a Mino pozbierali kokosové šupy okolo stánkov na trhu, nehladovali. V Amantheinom kotlíku sa síce zriedkakedy ocitlo mäso alebo ryba, no mali prasa, sedem slielok a dva krotké *mutum*, pralesné moriaky, ktoré tučneli vďaka maniokovým šupkám a plesnivej ryži.

Mino dokázal sedieť pri otcovi celé hodiny a sledovať ho pri preparovaní motýľov. Nikdy sa mu jeho pohyby neomrzeli, to, ako ich rozložil na doštičku, pričom sa ani nedotkol ich krehkých krídel. Používal ihly a pinzety, krídla prikrýval papierom. Nikdy ich neprepichol. Ale ešte pred preparáciou zaviedol do hrude

motýľa tenkú ihlu, do *thoraxu*, vysvetlil mu. Takto ho pripevnil k napínadlu a opatrne posúval krídla do správnej polohy. Celkom nakoniec, keď motýľ ležal presne tak, ako mal, spravil z dlhých tenkých tykadiel, *antennas*, pôvabné, úhľadné V. Mino vedel, že je to najkritickejší okamih celej preparácie. Tykadlo sa mohlo poľahky zlomiť – a potom vyšiel celý motýľ nazmar. Vtedy sa stávalo, že otec zúrivo vybuchol, Mino preto zatajil dych vždy, keď prišli na rad tykadlá. Pri obzvlášť cenných kusoch sa Mino neodvažoval ani prizerieť. Radšej sa schoval za kôľňu a tam čakal na jeho hromženie. Keď sa však zvnútra dlho nič neozývalo, poponáhľal sa naspäť a šťastne sa usmial na rozžiareného otca, ktorý zodvihol doštičku s motýľom do svetla, aby sa ním mohli všetci pokochať: *Pseudolycaena marsias! Morpho montezuma!* Alebo *Parides perrhebes!* Mino ovládal latinské názvy motýľov, boli to uchvacujúce a záhadné slová.

Motýľ musel aspoň týždeň schnúť, až potom ho otec uložil do plastovej škatuľky s korkovým dnom. Naň prestrel biely hárok, kde bol maminým pekným písmom poznačený rod a druh motýľa. Mama písala najkrajšie z celej rodiny.

Mino ani jeho otec si nespomínali, že by boli niekedy videli niečo krajšie než motýľa s krídlami rozťahnutými vo večnej nehybnosti. Na tom sa obaja zhodli.

Otec naučil Mina aj Anu Mariu čítať. Úrady im sľúbili, že čoskoro príde do dediny učiteľ, ale zatiaľ nikoho neposlali. Mino vedel nahlas a plynulo čítať z veľkej knihy o motýľoch. Občas večer, prv než zaspal, si otec sadol k nemu na posteľ a rozprával príbehy o štyroch obdobiach v živote motýľov: o vajíčku, larve, kukle a motýľovi. Najkratší bol spravidla motýlí život, zriedkakedy trval viac než dva mesiace, ale v priebehu tohto krátkeho času zažívali motýle v džungli veľa čudných vecí.

Mama stála vo dverách a s clivým úsmevom počúvala, no pomedzi pery jej neprekýzla ani hláska.

Nikto nevedel, ako zišlo Sebastianovi Portuguesovi na um, že bude preparovať motýle, ani kde sa to naučil robiť, ale všetci sa zhodli na jednom: señor Portuguesa si našiel rozumné a úc-

tyhodné živobytie tam, kde sa na väčšinu ľudí chytala chudoba a nezamestnanosť ako ten najlepší latex, ktorého sa nie a nie zbaviť. A keď Mino vyrážal na svoje každodenné výpravy s motýľou sieťkou, ani jeden kamarát si z neho neuťahoval. Bol osamelý, no uznávaný lovec.

„Prečo nevysekáme stromy, ktoré zacláňajú slnko? Prečo nevyhubíme bzučivky petrolejom a ohňom? Vari nemá nikto z tejto dediny medzi plecami a hlavou krk a v ňom aspoň náznak chrbtice? Či nemáme vyššiu hodnotu než kapusta, čo hnije v debničkách? Pozrite na seňora Tica, ten si primontoval na špičku svojej barly ostrú *machete* a vždy, keď sa na trhovisku objaví tá sviňa Caburo, tak mu ňou namieri na krk! Je seňor Tico, mrzák, jediným chlapom v tejto dedine, čo má medzi plecami a hlavou nejakú chrbticu? Počuli ste, čo povedal páter Macondo: grandí si hore na úrodnej *sabane* kupujú mašiny, ktoré sú väčšie než tunajší kostol a pracujú rýchlejšie než tisícka *caboclos*. Zabrali celú zem a teraz nám berú aj prácu. Sme len smradľavou, hnijúcou kapustou, sme len háveď, čo vydesene trieli preč, keď jej dupú po chvoste!“

Predavač kokosových orechov, ktorý mal stánok vedľa Eusebiovej káricky, sa postavil na dve debničky od zeleniny a zanietene šermoval rukami. Slová, čo vychrlil na trhovníkov tesne pred tým, ako sa chceli pred siestou pobaliť, vyvolali prudké jasanie a starý Eusebio zamával klobúkom, obrátil tvár k slnku a rozťahol bezzubé đasná v úsmeve. Vytiahol fľašku čistej *aguardiente*, doprial si z nej poriadny dúšok a podal ju rečníkovi.

„Len do toho, Gonzo, do toho! Nech žije Tico s mačetou na barle!“

„Chu-chudáci!“ Seňor Gonzo sa zo silnej pálenky z cukrovej trstiny rozkašľal, no aj tak pokračoval: „Či nám vláda nesľúbila prácu, jedlo a školu? A čo máme? Nič. Naše domy sa zabárajú čoraz hlbšie do bahna, vápno a omietka opadávajú a trámy hnijú! Naše polia sú vysilené a kôru stromov, čo zasadíme, obrastie pleseň a nič sa na nich neurodí. Ak nájdeme nejaký úrodný

fliachik pôdy, tak sa hneď priženú grandí so svojimi fajnovými papiermi a dokumentmi s pečatami a *los armeros* ti namieria medzi oči puškou a odvedú ťa v putách do potkaních dier v okresnom meste. Čo sa stalo so seňorom Gypezom? Alebo seňorom Vasquesom a jeho synom? Najprv ich prinútili, aby vypili svinskú Caburovu šfanku a potom ich naložili na nákladniak a odviezli preč! Tak to je vždy a my len skláňame naše bezkrké hlavy a pcháame ich do bahna, ktoré sa po každom období dažďov ešte viac prehlbuje.“

Mino sa vyškriabal na cintorínový múrik pod škoricovníkmi, aby mal lepší výhľad na celé predstavenie odohrávajúce sa na trhovisku. Lucás sa k nemu pripojil, ale najprv položil svoju korytnačku na bezpečné miesto medzi dvomi kameňmi v múriku.

„Seňor Gonzo sa zase rozhneval. Stojí na debničke a máva rukami,“ zašepkal Mino.

„Seňor Gonzo nie je *nahnevaný*, to viem celkom určite, veď len včera mi dal celý kokosový orech,“ vyhlásil Lucás rozhodným hlasom a tváriac sa dôležito prížmúril oči.

„Nie je *nahnevaný* na nás, ale na sviňu Cabura.“

„Všetci sú *nahnevaní* na sviňu Cabura.“

„Pod!“ povedal Mino a zoskočil z múrika, „prešmykneme sa až k debničke, na ktorej stojí seňor Gonzo. Možno dostaneme po kokosovom orechu, keď mu zatlieskame.“

Ale Lucás zostal na múriku, bál sa, že by mu niekto v tlačeniici stúpil na prst, ktorý mu opuchol, keď ho doň pohrýzla mačka seňory Serratovej.

Mino kľučkoval pomedzi gestikulujúcich a pokrikujúcich predavačov kokosových orechov a zeleniny a netrvalo dlho a bol pri debničkách, na ktorých stál Gonzo. Horlivo tleskal a dúfal, že ho seňor Gonzo uvidí. No rečník upieral zrak na dav, vysoko ponad Minovu hlavu, opájal sa vlastnými slovami, svojou odvahou a sporadickými dúškami priezračnej pálenky z fľašky bezzubého Eusebia. Jeho reč bola čoraz agresívnejšia.

„Čo robíme so sviňami, čo žerú vlastné potomstvo, ha?! Presne tak, nabrúsime najväčší a najlepšú kuchynský nôž a za-

boríme im ho do krku, až kým sa zem nezaleje ich spenenou svetločervenou otrávenou krvou, a potom zavesíme ich mršinu nad mravenisko hlboko v džungli. Tak to robíme, nie?! Keď na budúce pôjdem okolo Caburovej kancelárie prelezenej červami, tak vyplvne veľký chrcheľ pred tie jeho zacholerené vojenské čižmy, odsuniem jeho karabínu nabok, vytrhám mu jeden po druhom tie jeho jedovatožlté nosné chlpy a vysvetlím mu, že nepotrebujeme žiadnych lokajov *americanos* na to, aby sme sa postarali o zem, ktorú naši predkovia vytrhli z náruče džungle!“

Zrazu mu už nikto netlieskal, nikto nevykrikoval a nevýskal. Na trhovisko sa znieslo ticho, čo neveštilo nič dobrého. Rečník sa zmätene poobzeral a pohľad sa mu zastavil na jednom bode naľavo od platana. Dav sa rozostúpil a k seňorovi Gonzovi, ktorý náhle celkom zosivel v tvári, zamierili traja muži v bordovo-žltých kamuflážnych uniformách s bandaliermi a odistenými karabínami. Zalapal po vzduchu a oči sa mu náhle zaliali slzami.

Keď Mino videl, kto prichádza, objal okolo stehna najbližšieho trhovníka: samotný seržant Felipe Cabura a jeho vojaci. *Los armeros*.

Seňor Gonzo zmeravel na debničkách v polohe, ktorá sa vzpierala gravitácii a niekoľkým ďalším prírodným zákonom. Rukami a jednou nohou akoby mieril nadol, no jeho telo bolo v takom uhle, že zostúpiť nemohol, a tak na nich ostal stáť. Na chvíľu, ktorá všetkým pripadala ako celá večnosť.

Felipe Cabura kopol do spodnej debničky tak prudko, že seňor Gonzo dopadol chrptom na Eusebiovu káričku, kde ostal ležať medzi hladkými zelenými kokosovými orechmi s očnými bielkami otočenými k pokojnej, modrej oblohe. Felipe Cabura podišiel k vozíku, chytil ťažkú karabínu za hlaveň a z celej sily ňou udrel. Pažba narazila na orech, ktorý pukol a najbližších vydesených divákov ostriekalo sivasté kokosové mlieko.

„Čerstvý orech,“ povedal a ešte raz sa rozohnal karabínou.

Rozbil orech naľavo od seňora Gonza a aj z toho vyprskalo kokosové mlieko.

„Ďalší čerstvý orech.“

Tretí raz udrela karabína seržanta Felipeho Coburu do stredu nosa seňora Gonza a trhovníkov pokropil dážď červených kvapiek.

„Prehnitý orech,“ povedal, zvrtol sa na päte a odpochodoval aj so svojimi dvomi vojakmi tam, odkiaľ aj prišiel, zatiaľ čo sa chudé nohy seňora Gonzu trčiace z káričky zašklbávali v smrteľných krčoch.

Mino pustil stehno trhovníka a rozbehol sa tak rýchlo, ako len vládol. Potkol sa, padol, znova vstal a bežal ďalej. Zastavil sa až pri otcovom pracovnom stole v tieni banánovníka. Mama práve vedľa neho vešala bielizeň na šnúru.

„Svi-sviňa Ca-Cabura rozbil hla-hlavu seňora Gonzu ako orech,“ zajakal sa lapajúc po dychu.

Sebastian Portuguesa sa zmätene pozrel na syna. Potom odložil doštičku s takmer vypreparovaným motýľom rodu *Anartia* a posadil si Mina na kolená.

„Minolito,“ povedal.

Keď si vypočul synove prerývané vysvetlenie, vstal a zamieril na trhovisko. Vrátil sa až o dve hodiny, a keď pred neho Ana Maria postavila tanier fazule mungo a maniokov, dochutených čili a zelenými paprikami, začal sa v ňom vrtať. Jeho žena, Amanthea, ktorá porodila štyri dobre stavané a zdravé deti, stála vo dverách a vyľakane sa pozerala do podlahy z udupanej hlíny.

„Kde je Minolito?“ spýtal sa chrapľavo.

„Hrá sa za kôľňou s Teofilom a Sefrinom,“ povedala mu Ana Maria.

„Večer vám porozprávam o náčelníkovi Obojov a Maripose Mimose.

„Za veľkou riekou, za ďalekými vrchmi, hlboko v *selve*, rozľahlej džungli, žil mocný náčelník Obojov Tarquentarque. Mal sedem žien a štyriatridsať synov, ale ani jedinú dcéru. Preto si večer čo večer sadal k ohňu, horekoval a pil nápoj z kvasenej kasavy, ktorý mu vo veľkých miskách prinášali manželky a nespočetní synovia. Napokon bolo jeho brucho také veľké a ťažké, že mu

siahalo až po zem, a keď sa vybral k rieke, aby si sadol na ko-reň mangrovníka, vláčil ho za sebou ako mech. Tam niekedy presedel celú noc, ľutoval sa, pričom sa mu brucho ponáralo pod hladinu a vábilo obrovské roje piraní. Pahltné sa pokúšali vyhrýzť diery do veľkého, lákavého bachora, ktorý nadnášala voda. Náčelníkova koža však bola taká pevná a hrubá, že ňou nedokázali preniknúť ani ako šidlá ostré zuby piraní. Takto sedával Tarquentarque večer čo večer, noc čo noc a žialil, že nemá ani jedinú dcéru.“

Mino zažmurkal. Otcov hlas bol pokojný, monotónny a dô-verne známe večerné zvuky, nesúce sa od okraja džungle až k domu, ako chlácholivá a hebká deka prikryli tri deti, ktoré sa k sebe túlili na širokej spoločnej posteli. Tèofilo už ležal a spal vo svojej postielke v kúte izby.

Mino zavrel oči a v mysli sa mu vynorila mrzká tvár seržanta Felipeho Caburu, ktorý udrel pažbou svojej pušky do Eusebiovej káriky. Kokosové mlieko a krv. Čoskoro však zmizla, otcov pútavý opis náčelníkovho žiaľu a trepotavého pôvabu Mimosy Mariposy, ktorá mu učarovala, sa vtlačili do predstavivosti šesť-ročného chlapčata a zahnali bolestné zážitky uplynulého dňa.

Keď sa Sebastian Portuguesa dostal na koniec príbehu, stíchol a rozprestrel nad posteľou moskytiéru. Videl, že syn sa ponoril do spánku bez trýznivých a pálcivých obrazov, ktoré by mu mohli spôsobiť nočné mory a horúčkovité sny.

Otočil sa k svojej žene, ktorá stála na prahu. Amanthea Por-tuguesa si rozpustila uzol na tyle a modročierne vlasy jej padli na plecia, rámovali jej peknú, nežnú tvár vencom bezodného smútku a zmeravenej túžby. Keď si ju jej manžel pritiahol bližšie a opatrne ju pohladil po chrbte, pery sa jej pohli, no nepredral sa cez ne žiaden zvuk. Takto to bolo už vyše roka.

Mino mal takmer deväť rokov, keď to počul prvý raz. Sledoval pekného *feronia* až na čistinku v džungli. Bledoružový motýľ s čiernymi fliačkami si rád sadal vysoko na kmene stromov, privysoko na to, aby naň Mino dočiahol sieťkou. Musel vyha-

dzovať palice, aby ho vyplašil, aby ho prinútil vzlietnuť a sadnúť si azda o čosi nižšie.

Zastal. Čo to *bolo* za zvláštny zvuk? Hlboké hrozivé vrčanie stúpalo a klesalo, vpíjalo sa do rozčúleného škrekotu volaviek, ktoré trepotali krídlami vysoko v korunách stromov. Nebolo to zviera. Znelo to ako nejaký stroj, ale čo by tam robil stroj? Ako by sa tam dostal? Zabudol na motýľa a rozbehol sa tak rýchlo, ako len vládal, k cintorínu, kde sa Lucás a Pèpe hrávali s mravcami, ktoré sa medzi kameňmi v murovanej stienke vždy venovali nejakej nevysvetliteľnej činnosti.

Lucás a Pèpe tam sedeli a hompáľali nohami.

„Počujete to?“ vykrikol Mino.

„Myslíš, že sme hluchí?“

Všetci traja sa postavili na stienku a zahľadeli sa na zelené koruny stromov, na nízky kopec, o ktorom sa sotva dalo hovoriť ako o kopci, no ktorý aj tak vyčnieval z nekonečného lesného oceána, bola to taká nevelká vyvýšenina porastená magnóliami a gáfrovníkmi. Keď fúkal vietor z východu, čo sa nestávalo často, poschádzali sa pred kostolom starí dedinčania s bronchitídou a hlienmi usadenými v hrdle. Postavili si k stienke stoličky, sadli si, otvárali ústa a hltali liečivú vôňu gáfrovníkov, ktorú prinášal vietor.

Chlapci nič nevideli, no vrčanie stúpalo a klesalo, rytmicky, monotónne.

„Možno sa tam zrútilo lietadlo a teraz tam leží, hučí a vzdychá?“ nadhodil Pèpe.

Vtom sa objavila seňora Serrata so sukňou plnou tara, zastala a zahľadela sa na stromy. Po nej sa k nim pripojil dedko chromej Drusilly. A čoskoro stál pri stienke početný hlúčik dospelých a detí a čudovali sa tomu zvláštnemu hukotu, ktorý sa ozval tak náhle a vytesnil tisíc iných zvukov, dôverne známych, hoci ich nepočuli každý deň.

„Don Edmundo určite vyšpekuloval nejakú pekelnú mašinu, čo nás má vydesiť na smrť!“ ozval sa akýsi starček. Don Edmundo bol ich najbližší sused a vlastnil obrovské pozemky, ktoré sa

rozprestierali cez úrodnú *sabanu* až k rieke a za ňou ďalej až do džungle smerom k okresnému mestu. Raz don Edmundo tvrdil, že mu patrí aj zem, na ktorej stojí dedina, ale bol z toho strašný rozruch, nabúrili kosáky a mačety, že by sa nimi dali kamene krájať, vyslali protestné delegácie do okresného mesta a ženy a deti zobrali so sebou prasce, sliepky a vrecia s manio-
kom a usadili sa na súkromnom a veľmi luxusnom *patio* dona Edmunda, kde zavýjali, trhali zo seba šaty a niekoľko nocí tak hučali, až mocný veľkostatkár napokon odvolal svoje nešťastné slová a bol prinútený podpísať dokument, ktorý mu predložil páter Macondo. Bolo tam napísané, že nemá nárok na pozemky, kde stojí dedina.

Kolovali rozmanité teórie o záhadnom hukote, ale keď dorazil na námestie popoludňajší autobus a zastal pred *vendou* seňora Riveru po tom, čo prekonal dvesto pokrútených a blatistých kilometrov z okresného mesta, im Elvira Mucco, dcéra seňora Mucca, ktorý pestoval najnádhernejšie gardénie, povedala toto:

Presne na mieste, kde sa cesta otáča okolo blatistého rybníka, za veľkým kameňom, kde sa don Edmundo márne snažil zabrániť seňorovi Riverovi a pátrovi Macondovi v tom, aby tam zasadili stromy *sergata*, stojí niekoľko obrovských strojov, ktoré vyplývajú paru a výfukové plyny. Okolo nich je vysekaná džungľa a len sa to tam hemží *americanos* v bielych plastových helmách, ktorí kričia a vrieskajú a natahujú meracie pásma, pozerajú sa do ďalekohľadov a ruky majú plné ďalších čudných pomôcok. Uprostred toho všetkého je jama a tam hrozivá mašina búši a vrta kovovou tyčou do zeme.

Všetko toto videla Elvira Mucco z autobusu, keď museli čakať takmer polhodinu, kým z cesty odstránili obrovský strom. Stálo ju veľa námahy, kým im to všetko vyrozprávala, lebo si nechala v okresnom meste vytrhnúť všetky horné boľavé zuby. Navyše, dodala, tam boli aj obaja synovia dona Edmunda a *primera* Lazzo. V bielych helmách s blatom na tvári vyzerali smiešne.

Okolo autobusu sa zhrkli ľudia, aby si vypočuli Elviru. Páter Macondo tam stál s rukami za chrbtom a tváril sa veľmi vážne,